

Невена Ковачевић*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Докторанткиња

ПРЕПОЗИТИВНА ДОПУНА У НЕМАЧКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ: АНАЛИЗА РЕАЛИЗАЦИЈА У ПРИПОВЕЦИ ТОМАСА МАНА

Након краћег представљања основа депенденцијалне граматике на којој је заснован и упознавања читаоца са особинама предлога као врсте речи, предлошких фраза и препозитивне (предлошке, препозиционалне) допуне у немачком и српском језику, овај рад првенствено за циљ има да изложи упоредну анализу реализација предлошких допуна у оригиналу и преводу приповетке Томаса Мана *Schwere Stunde* (*Тежак час*), у сврху уочавања сличности и разлика које у том домену постоје, али и осталих тенденција које су типичне за ову класу допуна. Како је анализом одабраног корпуса установљено, препозитивна допуна је у већој мери заступљена и у српском и у немачком језику и одликује се бројним могућностима за реализацију. У основне закључке до којих се поређењем тих могућности у оба језика дошло пре свега се убраја релативно велика сличност у домену реализација које би биле могуће, али је неопходно напоменути и да постоје бројна одступања која су делимично условљена међујезичким разликама, а делом зависе и од уметничке односно преводилачке слободе.

Кључне речи: препозитивна допуна, депенденцијална граматика, предлог, немачки језик, српски језик, Томас Ман, *Schwere Stunde* (*Тежак час*).

---

* Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Студентски трг 3, 11000 Београд; konev97@gmail.com

1. Увод

ГраMATика зависности или депенденцијална граMATика се, као и већина савремених граMATичких теорија, заснива на схватању да је језик јединствени систем језичких елемената који се према одређеним законитостима повезују у шире целине. Важно је истаћи да појам језички елемент овде означава врсту речи или групу речи са одређеном функцијом, а не изоловану појединачну реч у одређеном облику. Теорија граMATике зависности подразумева повезивање језичких елемената по принципу: ако-онда. Ако се одређени елемент јави, онда неки други елемент мора, може или не сме да се јави у датом окружењу. Према теорији депенденцијалне граMATике, управни елемент у реченици је самосталан глагол од кога зависе сви остали делови реченице (Мразовић и Вукадиновић 1990: 34). Тај управни елемент се означава појмом регенс, док се зависни елемент назива депенденс. Сваки елемент може имати само један регенс, док већина елемената може имати више депенденса. Такође, сви груписани елементи који су директно или индиректно зависни од неког другог елемента могу се означити као сателити (Енгел 1996: 21). Сателити управног глагола у реченици представљају реченичне делове, док су сателити неглаголског регенса атрибути (Енгел 1996: 23).

У домену реченичних делова се као посебно релевантна за предмет овог рада издваја препозиционална допуна. И у немачком и у српском језику ова класа допуна се одликује веома честом употребом, а њена главна карактеристика јесте постојање специјалног и најчешће незаменљивог предлога који је њен нуклеус. У оба језика се у могуће реализације предлошке допуне убрајају предлог са заменицом или именичком фразом у специфичном падежу, допунска реченица уз коју најчешће иде корелат и инфинитивна конструкција (знатно ређа у српском језику).

Међутим, врло је важно нагласити да у класу предлошке допуне не спада сваки реченични члан са предлогом, па се зато мора опрезно поступати приликом сврставања неког језичког елемента у ту врсту допуна. У том контексту је посебно важно обратити пажњу на разграничавање препозитивне допуне од осталих класа допуна које такође често садрже предлоге, као што су нпр. ситуативна и директивна допуна.

Овај рад из наведених разлога тежи да, након краћег описа најважнијих појмова из области депенденцијалне граMATике и приказа особина предлошке допуне у немачком и српском језику, упореди конкретне реализације те класе допуна на основу текста који служи као корпус, и то у приповеци Томаса

Мана *Schwere Stunde* (Тежак час). Таква контрастивна анализа може бити интересантна, како из перспективе упоређивања валентности појединих глагола, тако и из угла језичких средстава којима се преводилац послужио приликом превода приповетке. На основу неких општих закључака би се у том контексту могло установити колико често се препозиционална допуна јавља у немачком и у српском језику, као и које разлике међу језицима постоје по питању могућности за реализацију конкретне допуне.

2. Депенденцијална граматика и појам валентности

Базирана на различитим релацијама зависности, депенденцијална граматика описује типове веза које се у граматици могу реализовати и са којима се могу постићи конкретне реализације. Чињеница да ли су те реализације везане за валентност или се односе на друге врсте веза је од суштинске релевантности из угла депенденцијалне граматике. Дакле, валентност је само једна од веза зависности, али она која је у оквиру депенденцијалне граматике конститутивна за формирање синтаксичких структура (Диршајд 2012: 123).

Познато је да се валентност као појава налази на пресеку граматике и лексикологије, синтаксе и семантике. Појам валентности се у новијој лингвистици одомаћио тек 50-их година Тенијеровом заслугом, при чему је најпре дефинисан као синтаксичка особина, а подразумевало се да се односи на глагол. Међутим, убрзо се показало да такав појам валентности има озбиљне недостатке. Још увек нису постојали прецизно дефинисани критеријуми за валентност, па је било јако тешко разликовати елементе условљене валентношћу од оних који су слободни и самим тим нису одређени валентношћу глагола. Изведен је закључак да неки глаголи отварају око себе празна места, која се под одређеним условима не морају нужно попунити, тако да је започето разликовање између облигаторних и факултативних елемената. Као последица тога јавило се питање да ли се особина валентности приписује само глаголима или и другим врстама речи и језичким елементима. Тако су неки лингвисти у прошлости говорили само о валентности глагола, док су постојали и они који су ту појаву приписивали свим врстама речи, али је чак било и ширих схватања валентности која ову појаву везују за различите језичке нивое и под њом подразумевају потенцијалну способност повезивања језичких елемената, због чега се поред синтаксичке валентности такође говорило и о семантичкој, морфолошкој и фонолошкој валентности (Хелбих 1971: 7–8).

Такође битна карактеристика валентности је њена зависност од значења глагола, па су тако бројни аутори још у прошлом веку установили да се приликом одређивања валентности једног глагола морају узети у разматрање различита значења која један глагол може имати (Пафел 2011: 30).

3. Допуне као реченични делови

Реченичним деловима сматрају се речи, групе речи или зависне реченице које су непосредно зависне од управног глагола у независној реченици и које се релативно лако могу заменити неким другим елементима са истом функцијом, што значи да имају парадигму (Мразовић и Вукадиновић 1990: 520).

Реченични делови се јављају у виду допуна или додатака. Допуне зависе од валентности управног глагола и јављају се у одређеном облику уз одређену супкласу глагола и то или обавезно (облигаторно) – без њих би реченица била неграматична, или необавезно (факултативно) – њиховим испуштањем реченица не губи граматичност (Мразовић и Вукадиновић 1990: 520). За разлику од њих, додаци се не јављају само уз одређене подгрупе глагола, већ их је могуће употребити код свих глагола, а њиховим изостављањем реченица остаје граматички правилна (Мразовић и Вукадиновић 1990: 521).

На основу броја допуна које захтева одређени глагол, могу се разликовати једновалентни, двовалентни, тровалентни и четворовалентни глаголи. Поред броја допуна, глаголи такође одређују и врсту допуна, тј. да ли конкретна допуна стоји у номинативу или у неком другом падежу (Питнер и Берман 2013: 43–44).

У немачком језику постоји 11, а у српском 12 класа допуна, које се међусобно могу разликовати на основу анафора (Енгел, Срдић и Алановић 2012: 29–31). Под појмом анафора подразумевају се најмањи апстрактни заједнички елементи у парадигми, који имају упућивачку функцију (Мразовић и Вукадиновић 1990: 523–524). Препозитивна допуна која је од суштинске важности за предмет овог рада и за анализу приказану у њему присутна је и у српском и у немачком језику, а о облицима у којима се ова класа допуна може јавити биће више речи у даљем току излагања.

4. Предлози као врста речи

Како би се боље разумела природа препозитивне допуне, неопходно је укратко приказати особине предлога као врсте речи у немачком језику на

коме је у оригиналу и писана приповетка Томаса Мана, а која је и послужила у сврхе сачињавања корпуса.

Прилози и предлози, који спадају у класу речи без флексије, разликују се на основу функције реченичног члана, па тако прилози могу бити реченични чланови, а предлози не. У реченици *Er fährt heute nach Paris*. прилог *heute* представља реченични члан, адвербијал. Са друге стране, предлог *nach* је само део реченичног члана, али не реченични члан сам по себи (Диршајд 2012: 25).

Предлози се такође могу разликовати од везника на основу њихових синтаксичких особина: уколико нека реч у свом непосредном окружењу регира одређени падеж, ради се о предлогу (*wegen des schlechten Wetters*), док се у осталим случајевима ради о везнику (*weil das Wetter schlecht ist*). Ипак се мора нагласити да постоје речи које се могу употребљавати и као предлози и као везници (нпр. *seit, bis*) (Диршајд 2012: 25).

Како наводе Алтман и Ханеман (2010: 103), према критеријуму њиховог настанка предлози се категоријално могу поделити у три групе:

1) старији слој (настали од старих прилога): *ab, auf, für, über, mit...*

2) средњи слој (од именица, придева, прилога): *dank, kraft, mittels, bezüglich, entlang...*

3) новији слој (од предлошких фраза): *in Anbetracht, anstelle, ohne Rücksicht auf...*

Предлози се углавном јављају заједно са номиналном фразом, чији падеж они одређују. Термин „препозиције” сугерише да те речи стоје испред допуне коју регирају. То правило се односи на већину предлога, али се у неким случајевима они ипак могу наћи и на другим местима. Како Питнер и Берман (2013: 22) истичу, предлози се на основу позиције коју заузимају могу поделити на:

1) препозиције: *auf, über, neben, unter...*

2) постпозиције: *halber, hinaus, hinauf, zuliebe...*

3) циркумпозиције (један њихов део стоји испред, а други иза допуне): *um ... willen, um ... herum...*

4) амбипозиције (стоје или испред или иза допуне): *wegen, nach (wegen der Kinder, der Kinder wegen)*.

Како је већ истакнуто, предлози спадају у непроменљиве врсте речи и уз себе могу имати именицу, заменицу, прилог и у ређим случајевима придев. Сматрају се регенсом именица, придева, заменица и прилога и са њима граде предложну фразу. Невелики број предлога има способност јављања заједно

са неким другим предлогом, нпр: До пред рат живео је у граду (Мразовић и Вукадиновић 1990: 392).

Још једна од битних карактеристика предлога је да најчешће немају сопствено значење, али у одређеним синтаксичким везама добијају специфично значење, нпр. Узео је цедуљицу са књиге (потцање са површине нечега) (Мразовић и Вукадиновић 1990: 392).

5. Предлошке фразе

Основни елементи синтаксе су речи, које се на основу одређених особина могу сврстати у лексичке категорије. Ипак, реченице нису састављене непосредно од речи, већ се могу идентификовати групе речи, које су међусобно уже повезане и заједно формирају фразе. Категорије фраза добијају своје име по речи која у њима има централну улогу и која представља регенс фразе. Тако је регенс предлошких фраза управо предлог, нпр. *neben dem Haus* (Питнер и Берман 2013: 26–27).

Предлошке фразе се најчешће састоје из предлога и именичке групе, при чему предлог или претходи именичкој групи (*in dem Bundeshauptstadt*), или долази после ње (*eines Verkehrsunfalls wegen*), а постоји и могућност да два предлога уоквирују номиналну фразу (*von diesem Moment an*) (Пафел 2011: 25).

Синтаксичке функције предлошких фраза могу бити различите, па се тако оне могу јавити у виду реченичних чланова или атрибута, и то као допуне или додаци. Самим тим, као реченични делови оне се могу појавити у виду допуна или додатака (Мразовић и Вукадиновић 1990: 397). Као допуне управног глагола у реченици предлошке фразе могу да буду или препозиционалне допуне (нпр. Дискутовали смо о проблемима), или допуне неке друге класе, нпр. ситуативне (Стајала је иза врата), директивне (Путујемо у Београд) итд. (Енгел, Срдић и Алановић 2012: 52–57). Такође, као реченични делови предлошке фразе се могу јавити и у виду додатака, па их треба јасно разграничити од допуна. У таквим случајевима могу се реализовати као модификативни, ситуативни, негациони или субјективни додаци, нпр:

Студенти су с великом пажњом пратили његово излагање. – модификативни додатак

Он студира у Београду. – ситуативни додатак

Ни у ком случају нећемо стићи пре мрака. – негациони додатак

По мом мишљењу она није у праву. – субјективни додатак (Мразовић и Вукадиновић 1990: 397).

6. Препозитивна допуна у српском и немачком језику

Предлошка допуна се врло често употребљава и у немачком и у српском језику. Ипак, веома је важно имати у виду да не спада сваки реченични члан са предлогом у ту врсту допуна. Основно обележје предлошке допуне се састоји у томе да она као нуклеус садржи специјални, најчешће незаменљиви (и самим тим по правилу семантички празан) предлог. Ипак, у неким случајевима може доћи и до делимичне измене предлога, као код глагола *stimmen für/gegen* (гласати за/против) (са значењском разликом), као и код глагола попут *erzählen von/über* (причати о) (без разлике у значењу). Та изменљивост предлога се у немачком појављује само ограничено, док је у српском веома честа (Енгел, Срдић и Алановић 2012: 51). Такође је важно нагласити да се, за разлику од адвербијалне допуне, предлог у препозиционалној допуни чува и у анафори (Мразовић и Вукадиновић 1990: 535).

Примери за начине реализације предлошке допуне у немачком и српском језику су врло систематично навели Енгел, Срдић и Алановић (2012: 51–53), при чему разликују следеће облике:

1) предлог са заменицом у специфичном падежу:

Wir haben mit ihr diskutiert.

Дискутовали смо са њом.

2) предлог са именичком фразом у специфичном падежу:

Wir haben mit der Geschäftsführerin diskutiert.

Дискутовали смо са пословођом.

У немачком језику се на месту предлошке фразе под одређеним условима може јавити и препозитивни адверб, али само онда када није реч о живим бићима:

Wir freuen uns auf seinen Besuch/darauf.

Wir haben mit dem Chef/*damit diskutiert.

У српском језику се предлошка допуна може искључиво заменити спојем предлога и заменице:

Он се помирио са својим пријатељима/са њима.

Дискутовали смо о проблемима/о томе.

3) зависна реченица:

Wir fragten den Architekten, ob die Halle erweitert werden könne.

Питали смо архитекту да ли хала може бити проширена.

Чест је случај да препозитивну допуну у облику зависне реченице прати корелат, тј. апстрактни израз који најављује пратећу зависну реченицу.

Wir fragten den Architekten (danach), ob die Halle erweitert werden könne.

Верује (у то) да долазе бољи дани.

4) инфинитивна конструкција:

Sie bat, einen Blick in Heinos Schlafzimmer werfen zu dürfen.

Она нас је све подстакла гледати свет другим очима.

И у овом случају постоји могућност појаве корелата, који могу бити облигаторни и факултативни:

Sie bat (darum), einen Blick in Heinos Schlafzimmer werfen zu dürfen.

Све зависи од тога шта хоће да постигне.

У српском језику се препозитивна допуна у облику инфинитива јавља изузетно ретко. Уместо ње се најчешће појављује енклитички инфинитив, тј. конструкција да + презент:

Њен циљ не састоји се у томе да понизи противника.

Зависне реченице и инфинитивне конструкције су једине реализације предлошке допуне у којима се предлог специфичан за глагол (уколико нема корелата) не појављује (Енгел, Срдић и Алановић 2012: 51–53).

У немачком језику је честа појава да код неких глагола предлошка допуна потискује старију допуну у генитиву:

sich erinnern (сећати се) +генитив/предлог an

Иако се обе форме могу срести, облик са генитивом се сматра застарелим или одликом узвишеног стила (Енгел, Срдић и Алановић 2012: 53).

У српском језику су паралелне форме знатно чешће него у немачком, па постоје бројни случајеви у којима предлошка допуна алтернира нпр. са допуном у акузативу, дативу и инструменталу (Енгел, Срдић и Алановић 2012: 51–53).

Такође постоје глаголи који захтевају две препозитивне допуне, нпр. *sprechen mit jemandem über etwas* (говорити са неким о нечему), *sich schlagen mit jemandem um etwas* (тући се са неким око нечега) итд. (Енгел, Срдић и Алановић 2012: 54).

Важно је истаћи и да предлошка допуна може да се јави и у облику зависне допунске реченице:

Младић чезне за девојком. > Младић чезне да опет види девојку.

У виду зависних допунских реченица препозиционалне допуне је могуће супституисати следећим облицима:

1) субјункторска фраза са субјункторима *да* и *како*:

Он је говорио о томе да ће можда отпутовати.

Он се свакоме тужи како/да нема среће.

2) зависна реченица уведена упитним речима:

Већ сада размишљамо (о томе) када/како/куда/чиме путујемо.

3) инфинитивна конструкција:

Смисао живота састоји се у томе: наћи праву меру.

4) независна реченица у функцији зависне:

Стално мислим на то – ипак је он био добар човек. (Мразовић и Вукадиновић 1990: 577)

У српском језику се индефинитно генерализујућа реченица уместо препозитивне допуне јавља ретко, из разлога што уз већину глагола иде обавезан корелат који је саставни део допуне, али се у тим случајевима може схватити као управна реч за атрибуцке реченице:

Пази на шта мораш пазити. – допунска реченица

Пази на оно на шта мораш пазити. – атрибуцка реченица (Мразовић и Вукадиновић 1990: 579–580)

7. Проблематика разграничавања предлошке допуне од других реченичних делова

Прецизно одређивање препозиционалне допуне није у сваком случају једноставно јер постоје одређена преклапања са другим реченичним деловима. Најчешће се проблеми јављају када треба разграничити препозиционални објекат и адвербијал. Претпоставља се да је разлика између њих само градуелне природе, при чему једна конституента показује или више адвербијалних, или више објекатских особина. Код препозиционалних адвербијала предлог има сопствену семантику (*Das Buch liegt unter/auf/neben/hinter dem Tisch*) и принципијелно је заменљив. Код препозиционалних објеката предлог је условљен глаголом и не може бити замењен другим предлозима. Као формални критеријум за разликовање предлошких објеката и адвербијала узима се и чињеница да објекти могу садржати само предлоге старијег слоја (Ајзенберг 2006b: 306), а не млађе и морфолошки комплексне предлоге као што су *infolge, entsprechend, aufgrund* итд. У синтаксичком смислу, адвербијали не могу бити замењени заменичким прилогом са пратећом зависном реченицом. Препозиционални објекти могу бити замењени на тај начин, а њихов садржај се може упитати одговарајућом заменицом. Иако ипак постоје препозиционални објекти код којих се предлог може заменити (нпр. *sich freuen auf/über/an*), они су

ограничени на малу групу глагола и у таквим случајевима предлог има своје сопствено значење (Диршајд 2012: 39–40).

Такође, факултативни адвербијали се могу изоставити а да реченица не изгуби граматичност и граде сопствене реченичне чланове. Облигаторни адвербијали су условљени валентношћу глагола (не могу се изоставити) и такође граде сопствене реченичне чланове, па имају способност стајања у предњем пољу. Како Алтман и Ханеман (2010: 175–176) наводе, они се за разлику од препозитивних објеката могу парафразирати простим прилозима и могу се упитати простим упитним речима и самим тим спадају у друге класе допуна:

München liegt an der Isar. – ситуативна допуна

Der Kongress dauerte bis in die Nacht. – експанзивна допуна.

Између осталог, проблематично је разграничавање препозитивног објекта од функционалних глаголских спојева (нпр. *in Betrieb nehmen, Abschied nehmen von, zur Verfügung stellen...*) (Алтман и Ханеман 2010: 85).

Такође је важно разликовати препозитивне допуне од предикативних препозитивних фрази, нпр. *Sie bleibt nicht in der Bibliothek* (Алтман и Ханеман 2010: 177), али и од предикативне допуне која садржи поредбене партикуле *као да* или *како* (у литератури позната и као модификативна допуна), и то у случајевима када се препозитивна допуна супституише субјунктором *како*:

Она се понаша како се само пожелети може. – модификативна допуна

Он се свакоме тужи како/да нема среће. (уп. тужити се на нешто) – препозитивна допуна (Мразовић и Вукадиновић 1990: 577–581).

8. Методологија

Примери наведени у Табели приказаној у наредном поглављу рада представљају делове реченица из приповетке Томаса Мана *Schwere Stunde* и из превода приповетке на српски језик *Тежак час* (Томас Ман – *Приповетке I-II*: издање Матице српске, 1980; превод: Бошко Петровић). Одабрани су делови реченица (21) на основу критеријума постојања препозитивне допуне у немачком језику као полазном језику анализе, при чему су обухваћени сви примери из приповетке у којима је та врста допуне уочена. Важно је на почетку истаћи да се главни циљ анализе састојао у утврђивању начина на које се препозитивне допуне из оригинала приповетке на немачком језику могу превести на српски језик, али и у уочавању различитих тенденција и одступања које карактеришу реализацију ове врсте допуна у оба језика. У највећем броју примера

уврштених у табеларни приказ предлошке допуне из оригиналног текста на српски језик такође су преведене као допуне те исте класе, али постоје и примери у којима су оне преведене на другачији начин.

Као важна напомена повезана са анализом корпуса мора се истаћи чињеница да су у овај преглед уврштени само глаголи чија валентност подразумева предлошку допуну, а не и друге врсте речи попут именица и придева, које такође имају способност регирања те класе допуна и у одређеним случајевима преузимају валентност од глагола од којих су настале. Главни разлог за чињеницу да такви случајеви нису укључени у ову анализу лежи у томе што би њиховим разматрањем дошло до знатног повећања корпуса, што не би било адекватно због обима и природе овог рада.

9. Табеларни приказ реализација препозиционалних допуна у приповеци *Schwere Stunde* (Тежак час) Томаса Мана

Ово поглавље рада посвећено је анализи реализација предлошких допуна уочених у оригиналу приповетке *Schwere Stunde* Томаса Мана, као и њихових еквивалената у српском језику у преводу Бошка Петровића. Поређење предлошких допуна у приповеци на оба језика наводи се првенствено са циљем уочавања да ли су присутна значајна одступања у начину реализовања ове класе допуна у српском и немачком језику, као и за потребе закључивања да ли постоје конкретна правила за превод предлошких допуна са немачког на српски језик.

У Табели која се налази у наставку текста упоредно су наведене препозитивне допуне из немачког оригинала приповетке и њихов превод на српски језик, при чему је приказана и валентност глагола који захтевају предлошку допуну на оба језика.

Како је у ранијем току рада истакнуто, валентност глагола може да буде различита у односу на његова различита значења (уколико их има више), па је важно указати на индексне бројке које се налазе поред неких глагола (нпр. (4) glauben² или (14) denken⁴, а њихова валентност је дефинисана у речнику валентности *Wörterbuch zur Verbalenz Deutsch-Bosnisch/Kroatisch/Serbisch* (Ђорђевић и Енгел 2009).

Реализације препозиционалних допуна у приповеци
Schwere Stunde (Тежак час) Томаса Мана

Немачки текст	Валентност глагола	Српски текст	Валентност глагола
(1) ... zu dem Werk, von dem er geflohen war, ...	fliehen ₂ : sub (prp од) (dir) ! у оригиналу приповетке уместо предлога vor употребљен је предлог von	... на дело од којег је побегао, ...	побећи/бежати: sub (prp vor) (dir)
(2) ... , wenn man sich abwendete von der Stätte des Ringens, ...	sich abwenden: sub prp von	... , кад би човек окренуо леђа попришту, ...	окренути леђа: sub dat
(3) ... , an das seine kranke Ungenügsamkeit ihn glauben ließ ...	glauben ₂ : sub prp an	... , у које, да верује, не да му његова нарав... (! за разлику од немачког оригинала, израз на српском језику је негиран и самим тим модификован)	веровати: sub prp у
(4) ... , der an ihn glaubte, ...	glauben ₂ : sub prp an	... , који је у њега веровао, ...	веровати: sub prp у
(5) ... würde ihn an den Carlos gemahnen, ...	gemahnen: sub (akk) prp an	... подсетиће га на Карлоса, ...	подсетити/ подсећати: sub (akk) prp на
(6) ... , der auch aus Zweifeln und Mühen und Wandlungen hervorgegangen ...	hervorgehen: sub prp aus	..., који је исто тако настао из сумњи и мука и колебања, ...	настати/настајати: sub (prp од/из)
(7) ... , mußte bezahlt werden mit einer Woche der Finsternis ...	bezahlen: ! sub akk/prp ₁ für (dat/prp ₂ mit)	..., ваљало је платити читавом седмицом мрака и немоћи.	платити/плаћати: sub akk/prp за (dat/instr)! ! предлошка допуна није реализована

Препозитивна допуна у немачком и српском језику

(8) ... , die er für Leidens- und Prüfungsjahre gehalten, ...	halten ₃ : ! sub akk prp für	..., за које је мислио да су године патње и кушње, ...	мислити (бити мишљења): sub vrb
(9) Er hatte gesündigt, sich versündigt gegen sich selbst ...	sich versündigen: sub (prp an/gegen)	Грешно је, грех и штету чинио ... самоме себи, ...	чинити грех/ штету: sub akk (dat)
(10) Das Leid nicht auf Stubenluft und Konstipation zurückzuführen!	zurückführen: sub akk prp auf	Да не своди пажњу на собни ваздух и констипацију!	свести/сводити пажњу: sub prp на
(11) ... um über das Körperliche hinwegsehen, hinwegfühlen zu können!	hinwegsehen/-fühlen: sub prp über	... да би могао гледати, осећати, не хајући за тело!	хајати: sub prp за
(12) Glauben, an den Schmerz glauben können ...	glauben ₂ : sub prp an	Да верује, да узмогне веровати у бол...	веровати: sub prp у
(13) Aber er glaubte ja an den Schmerz, ...	glauben ₂ : sub prp an	Али он је веровао у бол, ...	веровати: sub prp у
(14) Bescheiden, geduldig denken von dem, was man trug!	denken ₄ : sub prp über/von adj	Скромно, стрпљиво мислити о ономе што се трпи!	мислити: sub prp о adj
(15) Schwatzet von Ichsucht, ...	schwatzen: sub (prp ₁ mit) v (prp ₂ von/über)	Причајте шта хоћете о себељубљу, ...	причати, говорити, разговарати: sub (prp ₁ с(a)) v (prp ₂ о)
(16) ... , die ihr nichts wißt von der Süßigkeit dieses Traumes und Dranges!	wissen ₁ : sub akk (prp von)	... , ви који појма немате о сласти овога сна и морања!	имати појма: sub prp о
(17) ... , der nicht auch tiefer als er um dieses Hohe gelitten.	leiden ₃ : sub prp unter ! у оригиналу приповетке уместо предлога unter употребљен је предлог im	... ко више од њега није патио због те висине.	патити, туговати: sub prp од/због

(18) Mehr oder weniger wahrhaftig, begriff er darunter als sie, ...	begreifen: sub akk prp unter	Више и мање, доиста, подразумева он кад је каже, него кад ...	подразумевати: sub akk prp под ! предлошка допуна није реализована
(19) Laßt ihr euch träumen, was alles ein Geist mit dem Worte zu meinen wagt?	träumen: ! sub (prp von)	Можете ли у сну снити шта је све дух кадар да помисли кад каже ту реч?	снити, сањати: sub (akk)!
(20) Er ... trennte sich von der lieblichen Wärme ihres Schlummers, ...	sich trennen: sub prp von	... одвоји се од миле топлоте њена сна, ...	одвојити се: sub prp од
(21) Die Glocke mahnte ihn, wie weit schon die Nacht vorgeschritten, ...	mahnen: sub (akk) prp an	Звук звона опомену га колико је ноћ поодмакла, ...	подсетити/ подсећати: sub (akk) prp на

Примери наведени у табеларном приказу показују да се у највећем броју случајева преводни еквиваленти предлошких допуна поклапају са онима у оригиналу приповетке, што значи да је предлошка допуна из текста на немачком језику преведена такође предлошком допуном на српском језику. Илустративни за ову појаву су следећи случајеви: (1) глагол *fliehen* који захтева предлошку допуну (укључујући предлог *vor*) на српски језик је преведен глаголом *бежати*, који такође тражи факултативну допуну исте класе (са предлогом *од*); у примерима (3, 4, 12, 13) немачки глагол *glauben* чија валентност подразумева препозитивну допуну са предлогом *an* доследно је у свим примерима преведен на српски језик глаголом *веровати*, који такође захтева предлошку допуну (укључујући предлог *у*), док је у примеру (5) глагол *gemahnen* који у немачком језику поред субјекатске и факултативне допуне у акузативу тражи и предлошку допуну (са предлогом *an*) замењен својим преводним еквивалентом *подсетити/подсећати*, при чему је валентност и српског и немачког глагола иста (предлог у српском језику је *на*). Такође, у примеру (6) за превод глагола *hervorgehen* из оригинала немачке приповетке који захтева субјекатску и препозитивну допуну са предлогом *aus* одабран је глагол *настати/настајати* чија

валентност обухвата факултативну предлошку допуну са предлогом *od* или *из*. Глагол *zurückführen* из примера (10) у преводу приповетке замењен је изразом *свести/сводити пажњу*, при чему се у оба случаја јавља предлошка допуна (у немачком језику предлог је *auf*, а у српском *на*), док пример (11) показује превод немачког глагола *hinwegsehen/-fühlen* глаголом *хајати* на српском језику, где такође оба глагола захтевају облигаторну препозитивну допуну (са предлогом *über* у немачком и предлогом *за* у српском језику). Такође, пример (20) показује потпуно исту валентност глагола на немачком и на српском језику, где је немачки глагол *sich trennen* преведен српским еквивалентом *одвојити се*, при чему и један и други захтевају предлошку допуну (предлог у немачком језику је *an*, а у српском *на*). Исто важи и за пример (21) где је немачки глагол *mahnen* који поред субјекатске и факултативне допуне у акузативу тражи и предлошку допуну са предлогом *an* преведен српским глаголом *подсетити/подсећати* (обухвата предлог *на*).

Валентност глагола у оба језика који су обухваћени овом анализом поклапа се и у примеру (14) у коме је варијанта глагола *denken* употребљена у немачком оригиналу приповетке преведена својим српским еквивалентом *мислити*, при чему оба глагола захтевају предлошку допуну, а једина разлика се састоји у томе што у немачком језику она може да обухвата два предлога и то *über* и *von*, док се у српском језику уз тај глагол јавља једино предлог *о*.

Занимљив случај представља и пример (15) који подразумева превод немачког глагола *schwätzen* српским глаголом *причати*. У валентност оба глагола улазе две факултативне допуне (прва подразумева предлог *mit* у немачком језику, а у српском предлог *са*, док се друга односи на предлоге *von/über* у немачком и предлог *о* у српском језику). Важно је напоменути да је у оба језика реализована само једна од две могуће препозитивне допуне, и то у немачком допуна са предлогом *von*, а у српском њен еквивалент са предлогом *о*).

Такође је интересантан начин на који је преводилац приповетке на српски језик превео немачки глагол *wissen* (*знати*) из примера (16) који, између осталог, захтева и факултативну предлошку допуну са предлогом *von*. У те сврхе одабран је израз *имати појма*, који такође захтева предлошку допуну са предлогом *о*, чиме је преводилац покушао да се стилски приближи оригиналном тексту.

Пример (17) карактерише постојање уметничке слободе јер је аутор приповетке уз глагол *leiden* употребио препозитивну допуну са предлогом

im, док његова валентност подразумева употребу предлога *unter*. Тај глагол је замењен преводним еквивалентом *namtiti* на српском језику, који такође тражи предлошку допуну са предлогом *od* или *због*.

Специфичан је и случај који се јавља у примеру (18) у коме је глагол *begreifen* из оригинала приповетке, у чију валентност улази и предлошка допуна са предлогом *unter*, преведен српским глаголом *подразумевати*, који такође захтева допуну из исте класе (предлог *под*). Међутим, у преводу приповетке та предлошка допуна није реализована, што се може приписати утицају преводилачке слободе на обликовање текста.

Што се тиче случајева у којима препозитивна допуна није преведена истом класом допуна, мора се нагласити да узрок томе може бити различита валентност коју неки глагол има у немачком и у српском језику (нпр. (19) глагол *träumen* у немачком језику захтева субјекатску допуну и предлошку допуну, док његов еквивалент у српском језику *снитити/сањати* поред субјекатске допуне захтева допуну у акузативу), а може лежати и у чињеници да је преводилац користећи своју слободу обликовања текста одабрао другачији глагол или израз којим је заменио немачки глагол из оригиналног текста, па је самим тим то довело и до постојања различите валентности. На пример, немачки глагол *sich abwenden* (2) регира субјекатску и препозиционалну допуну, а у српском преводу замењен је изразом *окренути леђа* који осим субјекатске допуне захтева и облигаторну допуну у дативу.

Поред ова два примера који илуструју разликовање у валентности преводних еквивалената глагола из приповетке, већа одступања су приметна и у следећим случајевима превода реализација предлошке допуне из табеларног приказа:

У примеру (7), валентност глагола *bezahlen* из немачког текста између осталог обухвата и факултативну предлошку допуну (која садржи предлог *mit*), док је за превод датог глагола на српски језик употребљен глагол *платити/плаћати* чија валентност подразумева и факултативну допуну у инструменталу.

Тakoђе, пример (8) показује да немачки глагол *halten* у конкретном значењу захтева субјекатску допуну, допуну у акузативу и предлошку допуну, али је приликом његовог превођења одабран глагол *мислити (бити мишљења)*, чија валентност подразумева субјекатску и вербативну допуну.

Одступања су приметна и у случају примера (9), где глагол *sich versündi-*

gen из немачког оригинала приповетке поред субјекатске допуне захтева и факултативну препозитивну допуну, али је преведен изразом *чинити грех/штету*, чија валентност обухвата облигаторну субјекатску допуну и допуну у акузативу, као и факултативну допуну у дативу.

10. Закључак

Како је и анализа на одабраном корпусу који обухвата приповетку Томаса Мана *Schwere Stunde* (*Тежак час*) на немачком и српском језику показала, валентност глагола који су приказани и који регирају предлошку допуну у највећем броју случајева је иста или слична у оба језика, уз одређене случајеве у којима постоје нешто већа одступања. Препозитивна допуна је релативно подједнако заступљена и у немачком и у српском језику, али се у циљу ширег сагледавања могућности њеног реализовања неизоставно мора узети у обзир и улога уметничке слободе писца приповетке на немачком језику, који је у свом делу створио одређене језичке варијанте које нису стандардизоване и на неки начин одступају од норме, али су ипак могуће и представљају вид аутентичног изражавања писца. Налик томе, фактор који се такође мора узети у разматрање јесте и преводилачка слобода која приликом превођења одређених израза у великој мери долази до изражаја. На крају, неопходно је имати у виду да обим корпуса употребљеног за анализу није довољно велики како би се могли донети општи закључци у вези са фреквентношћу и могућим облицима препозиционалне допуне у оба језика на генералном плану, али дата анализа свакако може да понуди користан увид у различите могућности реализације те класе допуна, како у немачком, тако и у српском језику, као и да створи основу за детаљније бављење овом темом.

Литература

Корпус

Ман 1980: *Приповетке I-II*, прев. Б. Петровић, Нови Сад: Матица српска.

Ман 2008: T. Mann, *Der Tod in Venedig und andere Erzählungen*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag.

Библиографија

Алтман и Ханеман 2010: H. Altmann & S. Hahnemann, *Prüfungswissen Syntax. Arbeitstechniken – Klausurfragen – Lösungen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co. KG.

- Диршајд 2012: С. Dürscheid, *Syntax. Grundlagen und Theorien*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co. KG.
- Ђорђевић и Енгал 2009: М. Ђорђевић & У. Engel, *Wörterbuch zur Verbalenz Deutsch-Bosnisch/Kroatisch/Serbisch*. München: Iudicium Verlag.
- Енгал 1996: У. Engel, *Deutsche Grammatik*. 3., korrigierte Auflage. Heidelberg: Groos.
- Енгал, Мразовић и Ђукановић 1986: У. Engel, Р. Mrazović & Ј. Ђукановић, *Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch*. [Halbbd. 1]. München: Otto Sagner.
- Енгал, Срдић и Алановић 2012: У. Engel, С. Srdić & М. Alanović, *Deutsch-serbische kontrastive Grammatik. Teil I: Der Satz*. München: Sagner.
- Мразовић и Вукадиновић 1990: Р. Mrazović & З. Vukadinović, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance [Grammatik der serbokroatischen Sprache für Ausländer]*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Мразовић и Вукадиновић 2009: Р. Mrazović & З. Vukadinović, *Gramatika srpskog jezika za strance*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Пафел 2011: Ј. Pafel, *Einführung in die Syntax. Grundlagen – Strukturen – Theorien*. Stuttgart u.a.: Metzler Verlag.
- Питнер и Берман 2013: К. Pittner & Ј. Berman, *Deutsche Syntax. Ein Arbeitsbuch*. Tübingen: Narr.
- Хелбих 1971: Г. Helbig, *Beiträge zur Valenztheorie*. Halle (Saale): VEB Max Niemeyer Verlag.

Додатак

Кратак преглед значења скраћеница употребљених у табели:

sub – субјекатска допуна

akk - допуна у акузативу

dat - допуна у дативу

prp - препозитивна допуна (у случајевима када неки глагол има две препозитивне допуне, обележене су као *prp1* и *prp2*)

dir - директивна допуна

vrб – вербативна допуна

instr – допуна у инструменталу (присутна само у српском језику)

Nevena Kovačević

**PRÄPOSITIVERGÄNZUNG IM SERBISCHEN UND
DEUTSCHEN:
ANALYSE DER REALISATIONEN IN DER
ERZÄHLUNG THOMAS MANN'S**

Zusammenfassung

Nach einer kürzeren Darstellung von Grundlagen der Abhängigkeitsgrammatik, auf welcher dieser Artikel basiert, und einer Einführung in die Besonderheiten von Präpositionen als Wortklasse, von Präpositionalphrasen sowie von Präpositivergänzungen in der deutschen und in der serbischen Sprache, hat diese Arbeit in erster Linie das Ziel, eine vergleichende Analyse der Realisationen von Präpositivergänzungen in den beiden bereits erwähnten Sprachen in der Erzählung *Schwere Stunde* von Thomas Mann sowie in der serbischen Übersetzung des gleichen Werks zu präsentieren. Dabei wird hauptsächlich versucht, Gemeinsamkeiten und Unterschiede festzustellen, die in diesem Bereich vorkommen, aber auch andere Tendenzen zu erkennen, die für diese Klasse von Ergänzungen typisch sind. Wie im Laufe der Analyse des ausgewählten Korpus festgestellt wurde, kommt die Präpositivergänzung sowohl im Serbischen als auch im Deutschen in ziemlich hohem Maße vor, wobei sie durch zahlreiche Realisationsmöglichkeiten gekennzeichnet ist. Zu den bedeutendsten Schlussfolgerungen, die im Verfahren der Vergleichung von diesen Möglichkeiten in beiden Sprachen gezogen wurden, gehört vor allem eine relativ große Ähnlichkeit in Bezug auf potenzielle Realisationen, aber es sollte auch erwähnt werden, dass es ebenso viele Abweichungen gibt, die teilweise durch zwischensprachliche Unterschiede und zum Teil auch durch künstlerische bzw. übersetzerische Freiheit bedingt sind.

Schlüsselwörter: Präpositivergänzung, Dependenzgrammatik, Präposition, Deutsch, Serbisch, Thomas Mann, *Schwere Stunde*, Kontrastierung.

Nevena Kovačević

**PREPOSITIONAL COMPLEMENT IN SERBIAN
AND GERMAN:
ANALYSIS OF REALISATIONS IN A THOMAS MANN'S
SHORT STORY**

Summary

After a brief presentation of the fundamentals of dependency grammar, on which this paper is based, and after introducing the characteristics of prepositions as a word class, of prepositional phrases and prepositional complements in German and Serbian language, this paper primarily aims to demonstrate an analysis of the realisations of prepositional complements in the original and the translation of Thomas Mann's short story *Schwere Stunde* (*Weary Hour*), in order to identify similarities and differences that exist in this area, but also to determine other tendencies that are typical for this class of complements. As the analysis of the selected corpus showed, the prepositional complement is present in both Serbian and German to a large extent and is characterized by numerous realisation possibilities. One of the most important conclusions reached in the process of comparing these possibilities in both languages include a relatively large similarity in terms of potential realisations. It should also be mentioned that there are numerous variances that partly depend on interlinguistic differences and partly come from artistic or translational freedom.

Key words: prepositional complement, dependency grammar, preposition, German, English, Thomas Mann, *Schwere Stunde*.